

Przy schyłku państwa rzymskiego kolejno najężdżali tę ziemię Gotowie i Hunnowie. Po porażce ostatnich, za sprawą Ottona I-go cesarza niemieckiego, krainą tą władali książęta szwabscy, aż do roku 1269, w którym zginął Konradin, ostatni z ich rodu. Następnie opanowali miasto Mindelheim sąsiedni rycerze, hrabiowie z Mindelburgu. W roku 1363 ostatni z tego domu sprzedał je panom von *Hohen-schlitz*, z których jeden był biskupem augsburskim i własność swoją kapitulę augsburską darował.

Nie dopuścił tego jednak książę Fryderyk von *Teck* (z domu książąt *Zähringen*, panującego dziś w w. ks. badeńskim). Trzymał Mindelheim w zastawie, a przeniósłszy się tu na mieszkanie z rodzinnego zamku *Teck* w ziemi wirtemberskiej, panował do roku 1389, w którym życie zakończył. (1) Po nim panowali wspólnie dwaj synowie jego, Fryderyk II i Ulrych, a po śmierci Fryderyka II-go w r. 1413, Ulrych sam jeden do r. 1432. (2)

Ulrych ożeniony był z córką Kazimierza Wielkiego, króla polskiego. Dla wyjaśnienia tych stosunków, trzeba nam cofnąć się do połowy XIV wieku.

Kazimierz Wielki, oddaliwszy od siebie drugą małżonkę swoją Adelaidę księżnę heską, która w zamku żarnowieckim samotny żywot wiodła, a nie mając potomstwa płci męskiej, postanowił zawrzeć nowe śluby małżeńskie, lubo od dawniejszych uwolnić go wzbraniała się stolica apostolska.

Henryk książę na Żeganiu i Głogowie nie odmówił królowi ręki córki swjej Jadwigi, urodzonej z arcyksiężniczki rakuskiej Katarzyny. Gody weselne odbyły się w Krakowie w roku 1357. (3) Nie obešlo się bez potwarzy rzuconej na Kazimierza, o sfałszowanie dyspensy papieżkiej co do tego małżeństwa, w czem jednak sam papież Urban V króla polskiego usprawiedliwił. (4).

Dwie córki z tego małżeństwa zrodzone, Anna i Jadwiga, były małoletnie w roku 1370, gdy je ojciec odumarł; starsza mogła mieć ledwie lat dwanaście. Kazimierz Wielki zapisał im testamentem wszystkie domowe sprzęty, nakrycia, ubiory, tkaniny rzadkiej piękności, lśniące purpurą, perłami i kamieniami drogiemi, wszystkie czasze złotolite, niemniej połowę naczyń, kosztowności i klejnotów ze srebra; drugą zaś połowę żonie swjej Jadwidze. (5).

Następca Kazimierza, siostrzeniec jego Ludwik król węgierski, przybył do Krakowa z matką swoją, królową Elżbietą Łokietkówną. Ta z rozkazu królewskiego i stosownie do rozporządzenia brata Kazimierza, rozdzieliła skarb po nim pozostały pomiędzy córki królewskie, a wdowę po królu Kazimierzu. Jadwiga, odebrawszy swoją część, ocenioną na 333 1/2 grzywien srebra i 1000 grzywien szerokich groszy, wróciła do domu i wyszła za mąż za Ruperta księcia lignickiego (6); córki zaś zawiozła królowa Elżbieta do Węgier, ażeby z czasem powychodziwszy za jakich możnych książąt, nie pokusiły się o tron ojcowski. Nadto król Ludwik ustanowił w ich sprawie sąd, który uznawszy iż pochodziły z nieprawego łoża, odsądził je od dziedzictwa ojcowskiego i prawa do korony.

W następnym jednakże roku 1371 papież Grzegorz XI, na prośbę tegoż samego króla Ludwika i przez pamięć na pobożne stosunki zmarłego Kazimierza ze stolicą apostolską, osobnemi dyspensami przywrócił sierotom Kazmirzowym prawowitość urodzenia, z wyłączeniem jedynie praw dziedzicznych do korony polskiej. (7).

**Grobowiec Anny księżny Teck,
córki Kazimierza Wielkiego,
w kościele parafialnym w Mindelheim.**

W szwabskim zakątku Bawaryi, na północ od Alp tyrolskich, na równinie przetrzniętej rzeczką Mindelą, leży miasteczko *Mindelheim*. Ponad niem, na wysokim wzgórzu, piętrzy się opuszczony zamek *Mindelburg*, siedlisko dawnych panów tej miejsciny.

Początek *Mindelheimu* sięga pierwotnych mieszkańców tej ziemi, *Windelików*, ujarzmionych przez Rzymian, którzy założyli w ich kraju kolonię, pod nazwą: *Augusta Vindelicorum* (Augsburg).

Na wzgórzu które rzeczka Mindela oddziela od miejsciny zwaną u *Windelików* *Rostro-nemice*, założyli Rzymianie zamek, którego szczątki z kamieni w kwadratowe kostki ciosanych, podtrzymują dzisiejszy zamek mindelburski.

(1) Zamek *Teck* przeszedł wówczas we władanie książąt wirtemberskich, którzy tytuł od niego przybrali. W dzisiejszym czasie książę *Teck* (z domu wirtemberskiego) ożenił się z córką ks. Cambridge w Anglii.

(2) Szczegóły historyczne o *Mindelheimie* wyjęte są z rzadkiego dzieła: Jos Phil. Brannemair. (Stadt-pfarrer in Mindelheim) *Geschichte der Stadt und Herrschaft Mindelheim*. In *Mindelheim*, 1821.

(3) Długosz w *Historii polskiej* pod rokiem 1357, z błędnym dodatkiem, że królowa *Adelaida* już nie żyła.

(4) Bulla Urbana V Montefiasconi XVIII. Kol. Jon. A. VI. Ob. Aleks. Przeździeckiego *Wiadomość bibliograficzna o mis. polskich*, str. 162.

(5) Długosz w *Historii polskiej*, przekład polski K. Mecherzyńskiego.

(6) Wedle tablic genealogicznych Hübnera, *Jadwiga* umarła w r. 1390.

(7) Aleks. Przeździeckiego *Wiadomość bibliograficzna o mis. polskich*, str. 163. Data bulli Grzegorza XI papieża D. Avinio-ni V Idus Octobris anno primo (11 Octobr. 1371). Drukowane są u Theinera: *Vetera Monumenta Poloniae*, T. I, p. 667.

Starszą, Annę, wydano za Wilhelma hrabiego cyllijskiego, zapewne przed rokiem 1380, gdyż w tym roku królowa Elżbieta Łokietkówna, pisząc testament swój, zapisuje wieniec córce króla polskiego Kazimierza nieboszczyka, a więc niezamężnej jeszcze Jadwidze.

W owym czasie dom hrabiów cyllijskich nie był jeszcze osławionym późniejszymi zbrodniami członków tej rodziny; nie można zatem w tym związku upatrywać złośliwych zamiarów ze strony Ludwika i Elżbiety. Zresztą niezbyt długie było pożycie małżeńskie królowny Anny z Wilhelmem hrabią cyllijskim, który umarł w r. 1392(8). Wkrótce potem Anna weszła w powtórne związki ślubne z Ulrykiem księciem Teck, panem na Mindelheimie, ale córkę jedynaczkę Annę cyllijską musiała zostawić w Cyllii, pod opieką stryjecznego brata pierwszego męża, Hermana IIgo hrabiego cyllijskiego.

(8) Genealogia domu cyllijskiego. Szajnocha, wyliczając zbrodnie hr. Hermana II, syna jego Fryderyka i wnuka Ulrycha II, oraz sprosne obyczaje córki Hermana II Bartory, małżonki cesarza Zygmunta, dodaje: „W taki to dom wtrącił Ludwik „sierotę kazimierzową.“ (Szajnocha: Jadwiga i Jagiello. Lwów 1861, T. I, str. 64—68)

Tam przybyli po nią w roku 1400 posłowie polscy, prosząc o jej rękę dla króla swego Władysława Jagiello. Jagiello, straciwszy żonę Jadwigę węgierską, dziedziczkę korony polskiej, szukał wzmocnienia praw własnych do tej korony w związku małżeńskim z wnuczką Kazimierza Wielkiego, a córką

i miłosierdzia. W kościele parafialnym w Mindelheimie, spólnie z mężem, fundowała prebendę pod tytułem św. Pawła, i wiele klejnotów, a także ornat perłami szyty, temu kościołowi darowała, sama zaś wystawiła kaplicę św. Sylwestra i funduszem opatrzyła (9). W archiwum miasta Mindelheim zacho-

wał się dotychczas przywilej niemiecki pergaminowy z roku 1405, na fundacyę mszy porannej w kaplicy św. Sylwestra. Intitulacya tego przywileju tak brzmi po polsku: My książę Ulryk von Teck i My pani Anna jego ślubna małżonka, króla Kazimierza nieboszczyka króla polskiego ślubna córka it.d. (10).

W roku 1402 król Władysław Jagiello nazaczył koronacyą małżonki swęj Anny cyllijskiej, na niedzielę zwaną Quinquagesima, która w tym roku przypadała na 5ty lutego. Na tę uroczystość zaprosił król matkę żony, królownę Annę księżną Teck. Przybyła do Krakowa, po 32 latach nieobecności

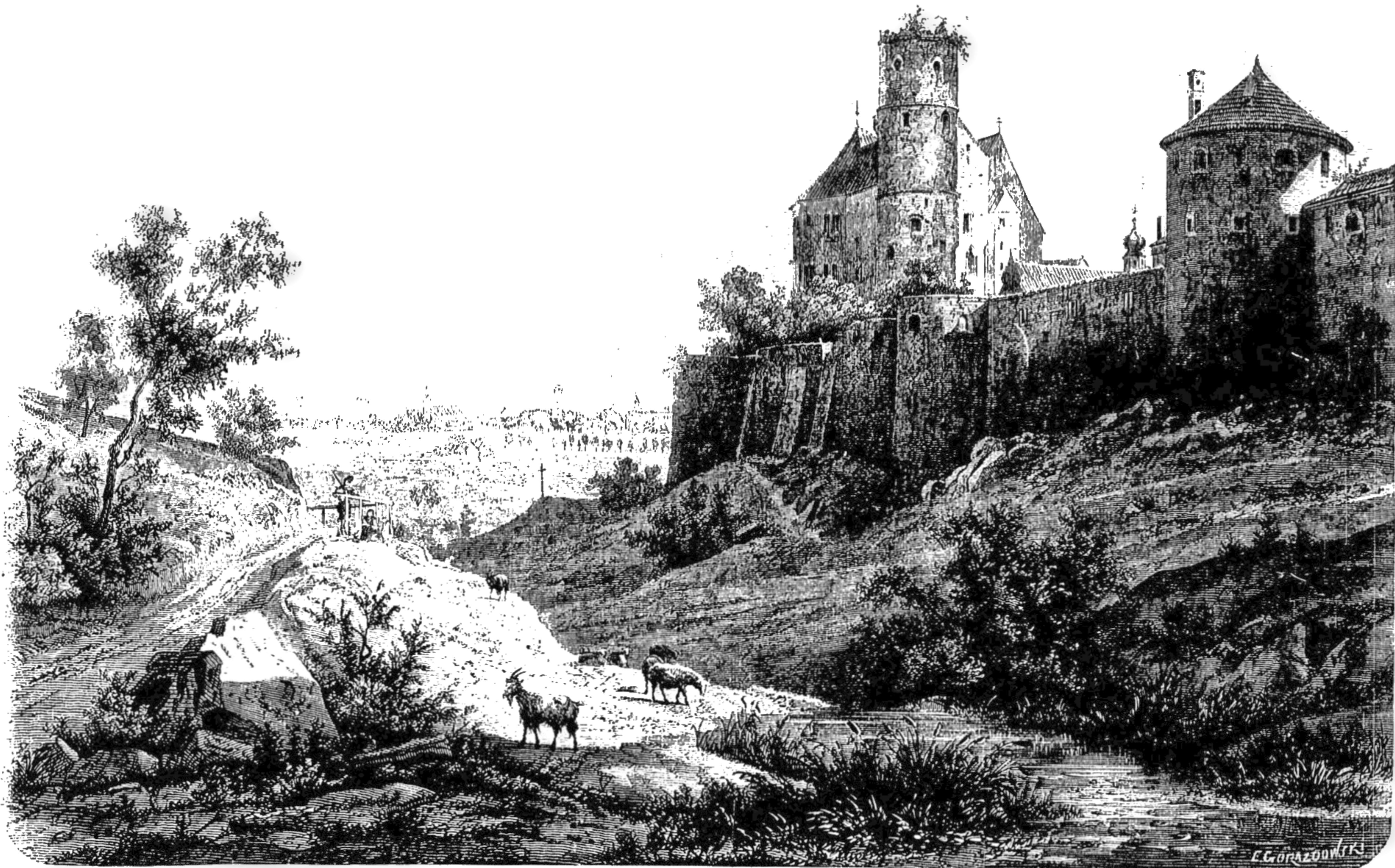
Grobowiec królowny Anny, córki Kazmirza W., w kościele parafialnym w Mindelheimie.

ledwie uprawnionej przez papieża Grzegorza XIgo królowny Anny.

Gdy Anna cyllijska przybyła do Krakowa (16 lipca 1400 roku), matka jej, królowna Anna, księżna Teck, panując w Mindelheimie, słynęła z pobożności

(9) Brunnemair, Geschichte der Stadt Mindelheim.

(10) Wir Herzog Ulrich von Teck und Wir Frow Anna sein ehliche Gemahl, Kunig Kasimires seligen Kung von Polen ehliche Tochter etc. Przy dyplomie zawieszono były pieczęcie ks. Ulryka i jego małżonki (und unsere gnedigen Frawen Insigel). Ale dziś tej ostatniej pieczęci niedostaje (Archiv. Mindelheim, A. Ab. 4, Nr. 1).

Widok zamku Mindelburg i miasteczka Mindelheim w Bawarii

w dojrzałym wieku, opuściwszy rodzinne miasto po śmierci ojca, jako dwunastoletnia dziewczynka. Miała pociechę widzieć córkę na tronie, na którym siedziała niegdyś jej matka, a król Władysław uczcił ją wspaniałymi upominkami, gdy odjechała do własnego państwa (12).

Anna królowna polska, księżna Teck, przeżyła córkę o lat dziewięć, umarła bowiem 11 czerwca 1425 roku. W kościele parafialnym w Mindelheimie zachował się dotychczas jej nagrobek, przeniesiony z dawniejszego kościoła, rozebranego w r. 1816.

Postać królowny Anny w wypukłej rzeźbie, wykuta jest w twardym piaskowcu; głowa spoczywa na poduszce, ręce na krzyż złożone; pod nogami jest postument, a pod nim orzeł z rozpostartymi skrzydłami i strzępiastym ogonem. Nadobne rysy, szlachetny układ i artystycznie ufałdowane suknie, nadają temu pomnikowi wdzięk szczególny. Naokoło czytać można wyraźnie napis niemiecki:

Anno Dni MCCCCXXV starb. fro. An. des durchlauchtigsten hochgebornen fürsten herrn hr. Kasmi-

Ród książąt Teck wygasł w r. 1439 na bracie Ulryka Ludwiku patryarsze akwilejskim, (13) a Mindelheim odziedziczyli siostrzeńcy ich, hrabiowie von Rechberg. Potomkowie ich w roku 1467 sprzedali to państwo panom von Freundsberg. Jeden z tych, imieniem Jerzy, wsławił się jako wódz waleczny w wojskach cesarskich w wielu bitwach, a mianowicie pod Pawią, gdzie Franciszek I król francuzki wzięty był w niewolę. Jerzemu von Freundsberg miał dostać się wtedy miecz królewski, który dotychczas pokazują w archiwum miejskim w Mindelheimie. Gdy ostatni z domu von Freundsberg zmarł w roku 1586, nastąpił po nim siostrzeniec jego Wolf Wit von Maxelrein; ale Fuggerowie sprzeczekali się z nim o dziedzictwo; aż w roku 1617 Maksymilian książę bawarski zdobył zamek Mindelburg i miasto Mindelheim, które po dziś dzień do królów bawarskich należy.

Niejedna klęska dotknęła je przez ten przeciąg czasu, to od Szwedów, to od Anglików pod dowództwem księcia Marlborough, to od Austryaków.

ri Saeli. (gen) Kung zu Polen tochter un hercogin. A mniejszemi literami na krawędzi:

Am montag nach unsers herrn frohleichnamtag vierten tag.

Co po polsku znaczy:

Roku Pańskiego 1425 zmarła pani Anna, najjaśniejszego wysokourodzonego księcia i pana Kaźmierz nieboszczyka króla polskiego córka i księżna.

W poniedziałek po święcie Bożego Ciała czwartego dnia.

W roku 1425 wypadało Boże Ciało w dniu 7 czerwca, a następny poniedziałek (11 czerwca) był dniem śmierci królowny Anny.

Po jej zgonie książę Ulryk, bezdzietny, ożenił się z Urszulą margrabianką badeńską, ale i ta zmarła wkrótce bezpotomnie (w r. 1429), a we trzy lata później (w r. 1432) umarł i książę Ulryk. Nagrobki księcia Ulryka i jego drugiej żony znajdują się obok nagrobka królowny Anny; postacie ich wykute są na czerwonym marmurze.

(12) Długosz, opisując koronację królowej Anny pod r. 1402, wspomina o obecności jej matki, królowny Anny, która po śmierci pierwszego męża Wilhelma hr. cyllijskiego, poszła powtórnie za hr. v. Deck, a więc w tytule tylko pomyłka.

Świadczy o tym opustoszały zamek, wydzierżawiony na skład chmielu z pól przyległych, które w prywatne ręce przeszły. W mieście kaplica św. Sylwestra, fundacji królowny Anny, dziś obrócona jest na salę straży ogniowej. Na głównej ścianie błyszczą malowane herby z orłem i pogonią, zabytek z połowy XVII wieku.

Miasteczko Mindelheim ślicznym położeniem swoim zdaleka już mile zwraca na siebie oko wędrowca. (14):

(13) Häbner w swoich tabelach genealogicznych poplątał pochodzenie ostatnich książąt von Teck: Ulryka robi ojcem Fryderyka, którego był młodszym bratem.

(14) Panu Teodorowi Łaszczyńskiemu, archiwistcie przy aktach grodzkich i ziemskich w Krakowie, zawdzięczamy pierwszą wiadomość o nagrobku królowny Anny, powziętą z artykułu dra Pełargus, o Mindelheimie pod panowaniem Freundsbergów, umieszczonego w piśmie peryodycznym: Die Illustrirte Welt, Stuttgart 1861 4 Heft. Na początku sierpnia 1867 udaliśmy się do Mindelheimu, i tam, przy uprzejmej pomocy miejscowego proboszcza ks. Gintnera, mogliśmy dać odfotografować nagrobek królowny Anny, który wraz z widokiem miasta przesłaliśmy redakcyi Tygodnika Ilustrowanego.